

**KICHIK BIZNESNI MINTAQAVIY RIVOJI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH
HAMDA BAHOLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Samandarova Nodira Qadambayevnaa

PROFIUniversity OTM

Aniq va iqtisodiyot fakulteti

Matematika kafedrası o'qituvchisi

**IMPROVING THE REGIONAL DEVELOPMENT AND EFFICIENCY OF SMALL
BUSINESS AND ENHANCING EVALUATION MECHANISMS**

Samandarova Nodira Qadambayevna

PROFI University

Faculty of Exact Sciences and Economics

Lecturer of the Department of Mathematics

Annotatsiya

Mazkur maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mintaqaviy iqtisodiyotdagi ahamiyati, uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar hamda samaradorligini baholash mexanizmlari o'rganilgan. Shuningdek, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash, uning iqtisodiy samaradorligini oshirish va baholash tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, mintaqaviy iqtisodiyot, iqtisodiy samaradorlik, baholash mexanizmi, innovatsiyalar, investitsiya.

Аннотация.

В данной статье рассматривается значение малого бизнеса и частного предпринимательства в региональной экономике, а также изучены факторы, влияющие на их развитие, и механизмы оценки их эффективности. Кроме того, разработаны научные предложения и рекомендации по поддержке малого бизнеса, повышению его экономической эффективности и совершенствованию системы оценки.

Ключевые слова: малый бизнес, частное предпринимательство, региональная экономика, экономическая эффективность, механизм оценки, инновации, инвестиции.

Abstract.

This article examines the importance of small business and private entrepreneurship in the regional economy, as well as the factors influencing their development and the mechanisms for evaluating their efficiency. In addition, scientific proposals and recommendations have been developed to support small businesses, increase their economic efficiency, and improve the system for evaluating their performance.

Keywords: small business, private entrepreneurship, regional economy, economic efficiency, evaluation mechanism, innovations, investment.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakat iqtisodiy rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, mintaqalar iqtisodiyotini rivojlantirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va aholi bandligini ta’minlashda kichik biznes muhim ro‘l o‘ynaydi.

Bugungi kunda ko‘plab mamlakatlarda iqtisodiy o‘shishning muhim manbalaridan biri aynan kichik biznes hisoblanadi. Chunki kichik biznes subyektlari bozor talablariga tez moslashadi, innovatsiyalarni tez joriy etadi hamda iqtisodiyotda sog‘lom raqobat muhitini shakllantiradi.

O‘zbekiston sharoitida ham kichik biznesni rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu borada yurtboshimiz kichik biznesni rivojlantirish va uni yo‘lga qo‘yish bo‘yicha bir qancha dolzarb masalalarni ilgari surgan. Jumladan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 15.11.2023 yildagi PQ-366-son “Aholini kichik va o‘rta biznesga keng jalb qilishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida” qarori¹, 19.03.2025 yildagi PF-50-son “Kichik va o‘rta biznesning iqtisodiyotdagi o‘rnini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” farmoni², 14.09.2023 yildagi PQ-306-son “Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida” qarori, bunda 2025 yil 18-avgust kuni o‘tkazilgan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan ochiq muloqoti doirasida belgilangan ustuvor vazifalar ijrosini ta’minlash, shuningdek, kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha “uzluksiz xizmatlar zanjiri”ni yaratish maqsadida bir qancha dolzarb vazifalarni belgilab bergan³. Kichik va o‘rta biznesni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, jumladan aholida tadbirkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish, ularning biznes tashabbuslarini moliyalashtirish va loyihalarini amalga oshirishga ko‘maklashish bo‘yicha yaxlit tizim joriy etish, shu sababli kichik biznes faoliyatini samarali tashkil etish, uning samaradorligini oshirish hamda baholash mexanizmlarini takomillashtirish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Kichik biznesning mintaqaviy iqtisodiyotdagi o‘rni

Kichik biznes mintaqaviy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. U hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirish, mahalliy resurslardan samarali foydalanish va iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilishga xizmat qiladi.

Kichik biznesning mintaqaviy iqtisodiyotdagi asosiy funksiyalari quyidagilardan iborat:

- yangi ish o‘rinlarini yaratish;
- aholi daromadlarini oshirish;
- hududiy ishlab chiqarishni rivojlantirish;
- raqobat muhitini shakllantirish;
- mahalliy resurslardan samarali foydalanish.

Shuningdek, kichik biznes hududiy iqtisodiy rivojlanishdagi nomutanosibliklarni kamaytirishga yordam beradi. Kichik biznes subyektlari ko‘pincha mahalliy bozor ehtiyojlariga moslashgan holda faoliyat yuritadi va shu orqali hududiy iqtisodiy barqarorlikni ta’minlaydi.

Kichik biznes rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar

Kichik biznes rivojlanishiga turli iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional omillar ta’sir ko‘rsatadi.

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 15.11.2023 yildagi PQ-366-son “Aholini kichik va o‘rta biznesga keng jalb qilishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida” qarori.

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 19.03.2025 yildagi PF-50-son “Kichik va o‘rta biznesning iqtisodiyotdagi o‘rnini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” farmoni

³ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 14.09.2023 yildagi PQ-306-son “Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida” qarori

1. Moliyaviy resurslar

Kichik biznes rivojlanishining muhim omillaridan biri moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatidir. Kreditlar, subsidiyalar va grantlar kichik biznes faoliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Infratuzilma rivoji

Transport, logistika, kommunikatsiya va energetika infratuzilmasining rivojlanganligi kichik biznes samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

3. Axborot texnologiyalaridan foydalanish

Raqamli texnologiyalar biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, xarajatlarni kamaytirish va boshqaruv samaradorligini oshirish imkonini beradi.

4. Kadrlar salohiyati

Malakali mutaxassislarining mavjudligi kichik biznes korxonalarining raqobatbardoshligini oshiradi.

Kichik biznes samaradorligini oshirish yo'llari

Kichik biznes samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim:

- innovatsion texnologiyalarni joriy etish;
- ishlab chiqarish samaradorligini oshirish;
- marketing strategiyalarini rivojlantirish;
- eksport faoliyatini kengaytirish;
- davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash dasturlarini kuchaytirish.

Shuningdek, kichik biznes subyektlari o'rtasida kooperatsiya aloqalarini rivojlantirish ham samaradorlikni oshirishga yordam beradi.

Kichik biznes samaradorligini baholash mexanizmlari

Kichik biznes faoliyatini baholash iqtisodiy siyosatni samarali amalga oshirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Baholashda quyidagi ko'rsatkichlardan foydalanish mumkin:

- ishlab chiqarish hajmi;
- foyda darajasi;
- rentabellik ko'rsatkichi;
- bandlik darajasi;
- investitsiyalar hajmi;
- eksport salohiyati.

Shuningdek, kichik biznes samaradorligini baholashda iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda ijtimoiy va innovatsion ko'rsatkichlar ham hisobga olinishi zarur.

Baholash mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari

Kichik biznes samaradorligini baholash tizimini takomillashtirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish muhim:

1. Raqamli monitoring tizimlarini joriy etish zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida kichik biznes faoliyatini real vaqt rejimida monitoring qilish mumkin.
2. Statistik tahlil usullarini takomillashtirish hududiy iqtisodiy ko'rsatkichlarni tahlil qilish orqali kichik biznes rivojlanish darajasini aniqlash mumkin.
3. Davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini rivojlantirish soliq imtiyozlari, subsidiyalar va kredit dasturlari kichik biznes rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
4. Innovatsion faoliyatni rag'batlantirish innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash kichik biznesning raqobatbardoshligini oshiradi.

Endi kichik biznesni tashkil etish va rivojlantirish bo'yicha hozirgi davrda eng dolzarb innovatsiyalar asosan texnologiya, boshqaruv va marketing bilan bog'liq. Quyida eng muhim yo'nalishlarni tushunarli qilib beraman:

Raqamli texnologiyalarni joriy etish

Hozir kichik biznesning rivojlanishida raqamlashtirish juda muhim.

Bunga quyidagilar kiradi:

- onlayn savdo platformalari orqali mahsulot sotish
- elektron to'lov tizimlari
- mijozlar bilan onlayn aloqa qilish
- biznes jarayonlarini avtomatlashtirish

Masalan, kichik do'konlar ham internet orqali mahsulot sotishni boshlayapti.

Elektron tijorat (E-commerce)

Internet orqali savdo qilish kichik biznes uchun katta imkoniyat yaratadi.

Afzalliklari:

- mijozlar soni ko'payadi
- reklama osonlashadi
- xarajatlar kamayadi

Ko'plab kichik tadbirkorlar hozir ijtimoiy tarmoqlar orqali savdo qilmoqda.

Innovatsion marketing usullari

Yangi marketing usullari biznesni tez rivojlantiradi:

- ijtimoiy tarmoqlarda reklama
- blog va video marketing
- mijozlar bilan onlayn muloqot
- brend yaratish

Startup loyihalar

Yangi g'oyaga asoslangan bizneslar startup deyiladi.

Startaplar odatda:

- yangi texnologiya
- yangi xizmat
- innovatsion mahsulot

asosida tashkil etiladi.

Yashil iqtisodiyot va ekologik biznes

Hozir ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish ham muhim innovatsiya hisoblanadi.

Masalan:

- qayta ishlanadigan mahsulotlar
- ekologik qadoqlash
- energiya tejoychi texnologiyalar

Innovatsion moliyalashtirish

Kichik biznesni rivojlantirish uchun yangi moliyalashtirish usullari ham paydo bo'lgan:

- crowdfunding (jamoaviy moliyalashtirish)
- biznes inkubatorlar
- venchur investitsiyalar

Kichik biznesni muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun innovatsiyalarni joriy etish, ayniqsa raqamli texnologiyalar, elektron savdo, innovatsion marketing va startap g'oyalari juda muhim hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kichik biznes mintaqaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Uning rivojlanishi iqtisodiy o'sish, aholi bandligi va hududiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu sababli kichik biznesni qo'llab-quvvatlash, uning samaradorligini oshirish va baholash mexanizmlarini takomillashtirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Kelgusida kichik biznesni rivojlantirish uchun innovatsiyalarni keng joriy etish, raqamli texnologiyalardan foydalanish hamda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 15.11.2023 yildagi PQ-366-son "Aholini kichik va o'rta biznesga keng jalb qilishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 19.03.2025 yildagi PF-50-son "Kichik va o'rta biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" farmoni
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 14.09.2023 yildagi PQ-306-son "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida" qarori.
4. Harrullayev B.A, Hamidov K.F "Kichik biznes".T.: 2019 yil Toshkent metodik qo'llanma. 124-167 bet.
5. Daminov D.S, Fayazov K.T "Kichik biznesni rivojlantirish jamiyat poydevori".T.:2021 yil Samarqand turon nashr 87-93 bet.
- 6.